

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

91. An in Hispania potio dicta Chocolate frangat ieiunium? Et quid de
cervisia, & vino ex aromaticis condito, &c. Ex p. 4. tr. 4. & Misc. r. 194.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

nec formaliter, vel virtualiter maneat. Sed cum hoc preceptum individuum habeat materiam, semel transgressa non vterius remanet materia, quae praecipitur: & ideo Montisani, & aliorum opinio non est tenenda. Vide supra, in Resol. 37. & 44.

RESOL. LXXXIX.

An qui in die ieiunij sepius modicum quid comedit, ita ut si illa parua comestiones coalescant in vnum, & efficiant quantitatem notabilem, frangat ieiunium, & peccet mortaliter? Ex p. 3. tra. 6. & Miscell. 1. Resol. 43.

Affirmatiuam sententiam docent communiter DD. quia cum sit eadem dies, illae paruae comestiones continentur, & coalescunt in vnum, efficiendo quantitatem notabilem. At Ioan. Salas in p. 2. D. Thom. tra. 13. disp. 16. sect. 26. in fine, limitat, ut procedat tantum, quando ille absolute vellet vno, & eodem actu, omnes illas modicas comestiones, secus autem si conditionaliter quis vellet ita eas comestiones, ut nunquam peccaret mortaliter, sed venialiter tantum, hoc est, ut omnes illae comestiones essent veniales.

Verum haec opinio aliquibus displicet, quia non est in potestate comedentis, facere ut ex omnibus illis modicis comestionibus, eadem die habitis, non coalescat materia notabilis, unde resultet peccatum mortale: & ex limitatione Salas sequitur, quod quis posset eludere preceptum, seu votum ieiunij cientes in die modicum quid comedendo, & intendendo omnes illas modicas comestiones tantum centum peccata venialia committere. Sed hoc dicere est absurdum. Ergo, &c.

RESOL. XC.

An in fractione ieiunij detur paruitas materiae? Sed difficultas est, quanam paruitas materiae excuset a fractione ieiunij? Et an potius in Hispania dicta Chocolate, frangat ieiunium? Et quomodo aduertitur quantitatem collationis serotinae esse vncias octo. Ex p. 5. tr. 5. Resol. 11.

Respondeo affirmatiue cum Sanchez in summ. tom. 1. lib. 1. cap. 4. num. 12. Alphonso de Leone de Offic. Confess. p. 3. collect. 7. num. 23. & aliis communiter. Sed difficultas in casu nostro est, quoniam paruitas materiae excuset a fractione ieiunij, nam relinquere hoc ad arbitrium boni viri non est tollere scripturam, sed magis augere? Et ego apud nullum Doctorem inueni hunc casum in terminis pertractatum, solum nouissimè illum pertractat, & talem materiam determinat Aloysius Turrianus Societ. I. E. S. V. in summ. Theolog. mor. part. 1. cap. 256. dub. 27. num. 2. vbi sic asserit. Quantitas duarum vnciarum communis cibi non sufficit ad peccatum mortale. Ita ille, qui nullam tamen adducit rationem pro hac sententia, sed nos inueni adhaerentem. Igitur secundum Turrianum quis maneat antequam e domo exeat, potest sine mortali fractione ieiunij sumere quantitatem cibi duarum vnciarum, & postea hora consueta comedere, & seipsum vnciarum collationem collationem sumere, quam ipse putat in dubio 38. n. 1. posse sumi in quantitate vnciarum octo, & docet etiam Ioannes Henriquez in compend. cas. mor. cap. 18. n. 2. & 3.

Notandum est hic obiter contra Turrianum in summa, part. 1. cap. 256. dub. 24. concl. 4. & 7. portionem

in Hispania dictam Chocolate, frangere ieiunium, nisi excusetur ex paruitate materiae, ut ego docui in part. 4. tra. 4. resol. 194. & nouissimè docet Anton. de Leon. in sua erudita q. moral. del Chocolate. vbi part. 3. num. 20. determinat etiam paruitatem materiae? Sic enim ait, [Se pueden considerar los ingredientes de por si para hazer el compuesto, y tambien el compuesto hecho, Si este se considera se podra beuer la quarta parte de vna xicara comun, y ordinaria, y a lo mas la tercera parte. Si se consideran los simples, que es modo menos engañoso, se podra echar media onca de pasta alutar necesario, con la cantidad de agua que cada vno quisiere, y esta tengo para mi que sea materia parua.] Ita ille. Ex quo etiam desumitur ratio ad firmandam opinionem Turriani vbi supra. Nam Reginald. tom. 1. lib. 4. cap. 14. num. 185. Layman lib. 4. tra. 4. cap. 1. num. 9. Filliucius tom. 2. tra. 27. part. 2. cap. 3. num. 13 & alij asserunt * quantitatem collationis serotinae in ieiunio reducendam esse ad quartam partem quantitatis cenae ordinariae: ergo quantitas paruitatis materiae non frangens ieiunium reducenda est ad quartam partem quantitatis collationis serotinae, unde Antonius de Leon vbi supra, num. 21. sic ait, [Porque ay quien reduce la colacion a la quarta parte de la cena comun, no es mal fundamento, para dezir que la quarta parte de la colacion sea materia parua.] Ita ille. Sed probabiliter asserunt Doctores, ut visum est, quantitatem collationis serotinae esse vncias octo; ergo quantitas paruitatis materiae non frangens ieiunium erit vnciarum duarum, ut vult Turrianus.

RESOL. XCI.

An in Hispania potio dicta Chocolate frangat ieiunium? Et quid de cereuisia, & vino ex aromaticis condito, &c.? Ex p. 4. tr. 4. & Misc. Resol. 194.

Affirmatiua sententia probatur per ea, quae adducit Villalobos in summ. tom. 1. tra. 13. difficult. 8. num. 15. vbi sic ait: [Ha se de aduertir que ay beuidas, que son juntamente comidas para sustentarse, y esta lleuan mezcladas cosas, que sustentan, las quales no se pueden comer en dias de ayuno, si no es a la hora de comer.] Idem docet Ludou. de San Iuan in sum. q. de ieiun. art. 12. diffi. 1. dub. 2. sic enim asserit: [Ay algunos condimentos, que se toman por modo de beuida, y tal beuida no es licita.]

Dicendum est igitur cum Sanchez in opusc. tom. 2. lib. 5. cap. 1. dub. 23. num. 1. Azorio part. 1. lib. 7. cap. 10. quae. 7. Layman vbi infra, & aliis penes ipsos, quaedam esse liquida, quae licet traiciantur per modum potus, habent tamen propriam, & per se rationem cibi, quare soluent ieiunium, & Sanchez ponit exemplum de aqua saccharo mixta, quod etiam confirmat Fagundez de precept. Eccl. p. 4. lib. 1. cap. 2. n. 46. Sed haec omnia accidunt in potu dicto chocolate, in quo ingreditur saccharum cum aqua mixtum, & aliae res maioris substantiae: ergo dicendum est frangere ieiunium, cum sit potius cibus substantialissimus, quam merus potus, & aqua, quae in dicta portione ponitur, ex necessitate ponitur ad dissoluendum ingredientes.

Et ideo omnia supradicta docet etiam Franciscus Syluius in 2. 2. D. Thoma q. 547. art. 6. & quia codex rarus est, ponam per extensum eius verba, itaque sic asserit: Solueret ieiunium si quis sumat magnam quantitatem potum multum nutritium, veluti cereuisiam crassam, multamque substantiosam, aut vinum siue saccharo, siue aliis aromaticis varie conditum, aut qui alioquin valde copiose alit. Quapropter quod D. Thomas in respons. ad 2. ait: Non intendit Ecclesia inter

Sup. hoc in Resol. 116. §. 2. prope fin. & in Resol. 119. §. 1. a lin. 7.

Sup. hoc in Resol. 116. §. 2. prope fin. & in Resol. 119. §. 1. a lin. 7.

Sup. hoc in Resol. 116. §. 2. & Resol. 119. §. 1. a lin. 7.

Sup. hoc in Resol. 116. §. 1. a lin. 7. Quod si.

N. A. E. n. i. a. l. i. v. v. i. t. i.

interdicere abstinenciam potus, de eo, qui merus potus est, intelligendum existimo, non de illo, qui secundum se sit multum nutritivus. Vnde D. Thomas velut pro ratione subdit, quod potus magis sumitur ad alterationem corporis, & digestionem ciborum assumptorum, quam ad nutritionem; quæ ratio de illo, qui merus potus est procedit; non de eo, quod per se multum nutritivus sit, præsertim si ex professo sumeretur ad nutriendum. Hæc Syluius, quæ quidem satis destrucere videntur portionem chocolatæ in tempore ieiunij.

4. Quod clarius confirmatur; nam merus potus, vt asserit D. Thomas *vbi supra*, cum *Lessio lib. 4. cap. 2. dub. 2. num. 10.* Layman *lib. 4. tract. 8. cap. 1. num. 7.* & aliis Philosophis, & Medicis per se, & principaliter deferuit ad alterationem, siue refrigerationem, vel ad deiciendum cibum in ventriculum, & alimenti sanguinisque distributionem, & non ad nutriendum corpus. Sed potio chocolatæ, per se, & principaliter ordinatur ad alendum corpus, cum sit sumptio multum nutritiva, & ideo non sumitur omni tempore, sed manè, vel serò, quando iam digestio cibi sumpti est confecta, & homo eget nouo nutrimento. Ergo clarè apparet dictam portionem chocolatæ magis sumi per modum cibi, vt vera est, quam per modum potus. Ergo frangit ieiunium, & hoc apud me est validissimum argumentum, nec aduersus illud valet dicere quod vinum etiam nutrit, & tamen eius sumptio non frangit ieiunium, Nam respondeo, vinum nutrire quidem aliquantulum per accidens, nam per se, & principaliter non ordinatur ad corpus nutriendum, quod contrarium accidit, vt patet in potu chocolatæ, ergo. &c.

5. His tamen non obstantibus sententia affirmatiua suaderi potest; quia hodie (vt fertur) in Hispania sumptio chocolatæ effecta est potus vsualis. Ergo non frangit ieiunium, & ita testatus est mihi Illustrissimus D. Didacus Trasmiera Inquisitor huius Regni Siciliae, vir literis, & morum suauitate ornatissimus: hanc sententiam docere plures Patres Societatis Iesu, & docuisse etiam magnos illos viros Antolinez, Basilium Pontium & Franciscum Cornejo sacrae Theologiae in inclita Academia Salmanticensi Professores, vnde ad doctrinam, quam pro parte negatiua superius adduxi possit quis respondere, illam tanquam veram tunc admittendam esse, quando illæ poriones non haberentur in prouincia pro potu vsuali, secus autem si pro potu vsuali sumerentur, vt asserunt accidere in casu nostro. Vnde Paludanus *in 4. dist. 15. quæst. 4. num. 34.* sic ait. Potus autem antè & post non soluit ieiunium, quod intelligo quando non conficitur ex esibilibus, vt vini & aquæ, vel quando conficitur ex esibilibus, non tamen consuevit sumi in cibum, vt potus cereuisia. Ita ille.

6. Et ideo, licet hanc sententiam ego non approbem, cum pro modo potius contrariam teneam; non audeo tamen damnare, supposito ex relatione supra dicti Illustrissimi viri, quod illam docuerint tot viri docti, quos superius adduxi; vnde satis sit extero homini hæc pro vtraque parte cursum tetigisse; nam vera resolutio huius dubij in posterum tenenda præstantissimis Hispaniæ Theologis, merito relinquenda videtur, qui cum adsint in loco, vbi sumitur dicta portio, facilius, quam alij scopum veritatis attingent, &c.

RESOL. XCII.

An si quis in diebus ieiunij sumeret duas uncias portionis vulgo dictæ chocolatæ frangeret ieiunium? Ex p. 8. tr. 7. & Misc. Ref. 54.

§. 1. DE hoc casu interrogatus fui per literas ex Hispania ab amicissimo, & doctissimo D. Iosepho de Napoli, heu quondam in supremo Italiae confilio regente meritissimo, & resolutio huius casus pendet ex duabus difficultatibus. Prima, an potio chocolatæ ex se frangat ieiunium? Secunda difficultas, an paruitas duarum unciarum excuset à fractione ieiunij; Et quoad primam difficultatem, ego *in p. 4. tract. 4. resolut. 194.* affirmatiuæ sententiæ adhasi non tamen ausus sum negatiuam sententiam tanquam improbabilem damnare, vt etiam nec illam damnat nouissime, me citato. Egidius Trullenchi *in Decalogum to. 1. lib. 3. cap. 2. dub. 2. num. 15.*

2. Quod magis tunc opinor ex authoritate sapientissimi Caramuelis *in Regulam D. Benedicti. disp. 128. num. 1613.* vbi sic ait: De Chocolato maior est difficultas, quia in India est potus vsualis, vt constat ex communi omnium relatione, quibus debemus credere, sicut credimus esse Constantinopolim, quam nunquam vidimus; ergo de Chocolato dico.

3. In iis regionibus, vbi est in communi vsu potus sumi, quin frangatur ieiunium. Ratio est manifestissima, quia supponitur esse potus vsualis. Interrogas vbi nam sit in communi vsu? Respondeo esse absolute in India; nullatenus in vtraque Germania, neque aliis Septentrionalibus Prouincijs, quibus vix cognitum. In Hispania nostra multi credunt esse potum vsuale, & ideo multi sapientes & cordati sumunt etiam in diebus ieiunij; ego saltem vidi esse haultum satis frequentem, præcipue in magnis ciuitatibus, & potentissimis Academijs. Ex iis ergo, si quis probabiliter iudicauerit esse potum in Hispania vsualem, in diebus ieiunij ibi sumere poterit. Præterea vinum in multis partibus Septentrionalibus non est potus vsualis, sicut nec cereuisia in Hispania, nec ficera, nec Aloxa in Belgio, Anglia, Germania. Qui probabiliter crediderit cereuisiam frangere ieiunium in Hispania, non autem in Belgio, & vinum frangere ieiunium in Scythia, non in Hispania, non poterit vti Chocolato, & si utatur in die ieiunij extra prandium, condemnandus est, iuxta materiam quantitatem. Quod si probabiliter credas nullibi frangi ieiunium cereuisia, licet bibatur tanta quantitas, vt contineat hordei materiam grauem, credere etiam debes nullibi etiam per Chocolatum, quia sicut sufficit cereuisiam esse potum vsualem in vtraque Germania, ad hoc vt in reliquis Prouincijs in quibus vix nomine cognita, possit interdum bibi obseruato ieiunio; sufficit etiam Chocolatum esse potum vsualem in India, & quasi vsualem in Hispania, vt liberè in alijs Prouincijs bibi possit. Ita Caramuel.

4. Nec deseram etiam hic apponere verba docti Ioannis Machadi *de perfero Confessor. tom. 1. lib. 2. part. 4. tractat. 3. document. 1. num. 8.* vbi, me citato, sic ait: [Si Chocolate quebrante el ayuno, es muy dudoso entre los Doctores. La parte afirmatiua defende y prueba con grande erudicion el Doctor Antonio de Leon Relator de supremo Consejo de Indias, y merecedor de otros mayores puestos; por sus grandes letras, capacidad, y buenas partes, como testifican sus doctos escritos, cuya alabanza no menor es, dezir, que es hermano del Doctor Iuan de Leon Canonigo de la Puebla de los Angeles Maestro de Predicadores, y entporio de todas buenas letras, y esto tambien defende Diana. La razon es, porque esta es muy sustanciola, y inuentada por su naturaleza para confortar el estomago, con que viene a ser demas sustancia que la Almendra, leche y semejantes beuidas: de que nadie ha dudado que quebratan el ayuno.

5. Pero no obstante esto lo contrario han sentido muchos Theologos de la compania de Iesus, Cathedralaticos de Salamanca hombres doctos, fundados, en